

SİNEMACI YAPIMCI TARTIŞMASININ ULUSAL GAZETELERDEKİ SUNUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: CUMHURİYET VE YENİ ŞAFAK ÖRNEĞİ

Duygu ÜNALAN
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye
duyguunalan85@gmail.com
0000-0002-7420-2006

ÖZ

Bu çalışmada, 2018 Aralık ayında başlayan ve medyaya “sinemacı-yapımcı” ya da “mısır-bilet tartışması”, “bilet krizi”, “promosyon krizi” gibi adlarla yansıyan film yapımcıları ile sinema salonu işletmecileri arasında yaşanan tartışmaların yaygın basında nasıl sunulduğu konu edilmiştir. Çalışmada gazetelerin ideolojik duruşlarının haber söylemine yansıdığı varsayımından yola çıkılmıştır. Çözümleme kapsamına ulusal sol görüşü temsilen Cumhuriyet, İslamcı-muhafazakâr sağ görüşü temsilen Yeni Şafak gazetesi alınmıştır. Konuya ilişkin Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde 27 Aralık-8 Ocak tarihleri arasında 7’şer haber yapıldığı tespit edilmiş ve belirlenen tüm haberler çözümleme kapsamına alınmıştır. Elde edilen veriler van Dijk’in Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeli çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda haberlerin makro ve mikro yapı çözümlemeleri yapılmıştır. Çalışmada evrene genelleme niteliği bulunmamaktadır. Elde edilen veriler değerlendirmeye alınan iki gazete özelinde çözümlenmiştir. Değerlendirme sonucunda farklı ideolojik duruşlara sahip iki gazetenin siyasal olmayan bir konuda benzer söylemsel pratikler geliştirdikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Haber Söylemi, Eleştirel Söylem Çözümlemesi, Yaygın Basın, Makro ve Mikro Yapı Çözümlemesi, Mısır-Bilet Tartışması

THE ANALYSIS OF REFLECTION THE DEBATE BETWEEN MOVIE MAKERS AND MOVIE THEATER OPERATORS IN COMMON NEWSPAPERS

ABSTRACT

In this study, how the debates between movie makers and movie theater operators, which started in December 2018 and reflected to the media with names such as filmmaker-producer or corn-ticket debate, ticket crisis, promotion crisis, were discussed in the press. In the study, it is assumed that the ideological positions of the newspapers are reflected in the news discourse. In the scope of the analysis, representing the national left opinion Cumhuriyet newspaper and representing Islamist-conservative right opinion Yeni Şafak newspaper were taken. It has been determined that Cumhuriyet and Yeni Şafak newspapers have 7 news items between 27 December and 8 January and all the news items are included in the analysis. The data obtained were evaluated within the framework of van Dijk’s Critical Discourse Analysis Model. In this context, macro and micro structure analysis of the news were made. In the study, there is no generalization to the universe. The data obtained were analyzed just in these two newspapers. As a result of the evaluation, it was concluded that two newspapers with different ideological positions developed similar discursive practices on a non-political issue.

Keywords: *News Discourse, Critical Discourse Analysis, Common Newspapers, The Analysis of Macro and Micro Structure, Corn and Ticket Discussion*

GİRİŞ

Fotoğraf, ışık, oyuncu, müzik gibi pek çok bileşeni bir araya getiren ve izleyicinin birden fazla duyusuna seslenerek onu hikâyenin içine çeken sinema 19. yüzyıldan itibaren 7. sanat olarak varlık göstermektedir. Gerçeği ve kurguyu bir araya getiren ve izleyiciye farklı hayal dünyalarının kapılarını açan sinema, aynı zamanda dev bir sektördür. Rekabet Kurumu 2016 Yılı Raporu'na göre¹ Türkiye, yerli film yapımları sayısı bakımından Avrupa'da 8. sıradadır. Yapım pazarı genellikle düzensiz faaliyet gösteren çok sayıda küçük firmadan oluşurken en çok izleyici çeken altı yapım firmasının filmleri, seyirci sayısının neredeyse yarısını elde etmektedir. Gösterim pazarı açısından bakıldığında Türkiye, Avrupa'da en çok salon sayısına sahip yedinci ülkedir. Türkiye'de son on yılda seyirci sayısı ve elde edilen hasılat artmıştır. Ancak bu artışa rağmen Türkiye'de sinemaya gitme oranı Avrupa'nın çok gerisindedir. Bu durumun sebebi ise özellikle bilet fiyatlarının yüksekliği olarak görülmektedir. Aralık 2018'de yaşanan sinemacı-yapımcı tartışmasının gerisinde de bilet fiyatlarının yüksekliği bulunmaktadır.

Türkiye'de en fazla sinema salonuna sahip Mars Cinema Group'un patlamış mısır ve içecek menüsü ile birlikte promosyon bilet uygulaması, yapımcıların tepkisini çekmiş ve film yapımcıları ile promosyonlu bilet satan Mars Cinema Group arasında anlaşmazlık yaşanmış, yaşanan tartışmalar medyada da geniş yer bulmuştur. Bu çalışmada sinemacı-yapımcı ya da medyada yer aldığı biçimiyle mısır-bilet tartışmalarının yaygın gazetelerde nasıl sunulduğu üzerinde durulmaktadır. Haberin söylemi gazetelerin habere konu olan olaya ilişkin bakış açılarını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bir haberin nasıl bir söylemle kurgulandığının çözümlenmesi, gazetelerin olaya ilişkin duruşlarının da belirlenmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada gazetelerin farklı yayın politikalarının kültür sanata ilişkin bir konuda söylem farklılığı yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, çalışmada ulusal sol görüşü temsilen Cumhuriyet; İslamcı-Muhafazakâr sağ görüşü temsilen Yeni Şafak gazetesinde konuya ilişkin yer alan haberler çözümlenme kapsamına alınmış, elde edilen veriler van Dijk'in söylem çözümlenmesi modeli temel alınarak değerlendirilmiştir.

van Dijk "Haberin söylemi el altında bulunan söylemlerin bir ürünüdür" derken iki nokta üzerinde durmaktadır. Birincisi, haber metninin kendilerine özgü bir söylemi olduğu, ikincisi ise haberin söyleminin kaynak kişi ve kuruluşların söyleminden ayrı olmadığı, dolayısıyla haber söyleminin üretildiği koşullar içinde değerlendirilmesi gerektiğidir (İnal, 1995: 116).

van Dijk, iktidar sahiplerinin haber medyası içinde yer aldığını ve kendi istekleri ve amaçları doğrultusunda, kendi eylemlerini meşrulaştıracak biçimde metin üretimine etki ettiklerini belirtmektedir. Ona göre haber üretim sürecinde hangi kaynağın kullanılacağına, hangi başlığın atılacağına ve enformasyonun ne kadarının kullanılacağına iktidar sahipleri karar vermektedir. İktidar, söylem içinde dolaylı olarak eylem ve ideolojisini meşrulaştırabilmektedir. İktidar sahipleri, kendi eylemlerine alımlayıcıların gönüllü rıza göstermesini sağlayarak ideolojilerini yeniden üretmektedirler. van Dijk'a göre haberler gerçeğin ifadesi değil, bazı grupların norm ve değerlerine göre yeniden kurulmuş gerçeklerdir. Haber metinleri, olası kaynak yöneticilerinin, gazeteciler arasındaki etkileşimin ve gerçeğin olası formülasyonunu içeren profesyonel rutinlerin birleşiminin bir parçasıdır (van Dijk, 1983: 28; van Dijk, 2005: 316-360).

Nesnellik ilkesi gereği gazeteciler, yazdıkları olaylara nesnel yaklaşmalıdırlar. Habere yorum katmadıklarını iddia eden medya kuruluşlarının ürettikleri metinlerdeki dil ve söylemin nesnel ve tarafsız olmadığı dikkat çekmektedir. Basında dengeli haber yapmak amacıyla kaynakların durum tanımları habere taşınmaktadır, ancak bu noktada dil eleştirisi gözden kaçırılmaktadır. Liberal anlayışı

¹ Rekabet Kurumu Sinema Hizmetleri Sektör Raporu (2016), https://www.morogluarseven.com/wp-content/uploads/2019/01/Sinema-Sekt%C3%B6r-Raporu_06.04.2016.pdf [Erişim Tarihi: 02.09.2019]

benimseyen iletişim kuramcıları ve Ortodoks Marksistler, dilin ayna gibi her şeyi yansıttığını öne sürmektedirler. Ancak dil, ayna gibi anlamları bir kişiden diğerine olduğu gibi aktaran bir araç değildir. Söylenen her söz, her düşünce dilin dolayımını gerektirmekte ve bir tarafsızlıktan, nesnellikten söz etmek mümkün olmamaktadır (İnal, 1995: 114).

Çalışmanın Kuramsal Temeli

Yirminci yüzyılda dil çalışmaları; insanlığı, toplumsal tarihi ve toplumun işleyiş yasalarını anlamak için yeni bir yol açmıştır. Bu çalışmalar iki yolda ilerlemiştir: Senkronik dilbilim, özel bilgi nesnesi olan dilin işleme yasaları üzerinde durmaktadır. Diğer dil çalışmaları ise toplumsal pratikleri; anlamlar, anlamlandırma ve özneler arasındaki değişim devreleri olarak görmekte ve sistematik gerçeklerin incelenmesi için dilbilimi örnek almaktadır. Bu yaklaşıma göre, bir toplumsal bütünlüğü meydana getiren bütün pratikler dil içinde var olmaktadır. Dolayısıyla dili toplumsal bireyin inşa edildiği yer olarak görmek mümkündür. Bu çalışmalar, insanın özne olarak, eş deyişle bir topluluğun dili kullanan bireyi, toplumsal ve tarihi bir varlık olarak ele alınmasını sağlamıştır. İnsan, toplumda maddi rolü olan, toplumsal olarak meydana getirilmiş bir süreç olarak incelenebilmektedir. İdeoloji ise dilde üretilen bir öznenin kendi kendisini temsil edebilme yolu, böylelikle de toplumsal bütünde eylemde bulunabilmesi ve temsil edişlerin sabitliğinin de ideolojinin işlevi olması şeklinde ele alınmaktadır (Coward ve Ellis, 1985: 9-11).

Aydınlanma çağında ortaya çıkan ideoloji kavramı ilk kez 1797’de Antoine Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. De Tracy, 1801-1815 yılları arasında yazdığı Elementsd’ Ideologie’de bütün bilimlere temel oluşturacak yeni bir düşünce bilimi olan “ideology”i önermiştir. De Tracy, doğuştan gelen düşünceler kavramını reddetmektedir. Ona göre, bütün düşünceler fiziksel duygulara dayanmaktadır. Adil ve mutlu bir toplum yaratmak için düşüncelerin kökeni dinsel ve metafiziksel önyargılardan uzak rasyonel bir biçimde araştırılmalıdır. Adil ve mutlu bir toplum yaratma düşüncesinden hareketle çizilecek yasal çerçeve, insan ile doğa arasındaki dengeyi ve arzuların doyumunu sağlayacaktır. Doğa ve toplum arasındaki örtüşmeyi ortaya çıkaracak olan da düşüncelerin rasyonel bir biçimde araştırılması, dolayısıyla ideolojidir (McLellan, 2009: 8).

Toplumsal iktidar ilişkileri sayesinde oluşan ve kendisi de toplumsal iktidar ilişkilerini oluşturan ideoloji kavramını toplumsal düşünce ve anlamlar olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla ideoloji, insanların yaşamlarını sürdürmek için yarattıkları maddi toplumsal pratiklerle ilgilidir. İdeoloji, özneleri farklı toplumsal pratikler içinde adlandıran ve kendisi de öznelerin öznellikleri içinde yeniden ve yeniden biçimlenen bir olgudur (Sancar, 2008: 7-10). Tracy’dan elli yıl sonra ideoloji terimini Marx devralmıştır. Marx, ideolojiyi yanlış bilinç olarak tanımlamaktadır. Yanlış bilinç olarak ideolojinin iki kullanım biçimi bulunmaktadır. İlk düşünüş biçimine göre (Machivelli, Bacon, Rosen, Cohen, Gramsci, Althusser) ideoloji, iktidarın meşruluk stratejileri ve toplumun yeniden üretimiyle işlevsel olarak ilişkilidir. İkinci düşünüş biçimi (Torrance) ise epistemolojiktir ve ideolojiyi bilginin önünde bir engel olarak görmektedir. Düşüncülere göre, rızanın elde edilmesi için yanlış ve doğru arasında bir ayırım olmalıdır. Onlar, yöneten ve yönetilen arasındaki ayırımı doğru bilgiye sahip olanla olmayan arasındaki doğal, haklı ve meşru bir ayırım olarak görmektedirler. Düzenin ve iktidarın sürekliliği için yöneten ve yönetilen arasındaki doğru bilgiye ulaştırılma ayırımına halkın inandırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Yanlış bilincin üretilmesi de devletin işlevlerinden biridir. Yanlış bilinç, yönetenle yönetilen arasındaki eşitsizliği örtetek düzenin devamını sağlamaktadır (Althusser, 2010: 75; Çelik, 2005: 162-168).

Marx’a göre toplum, iki farklı düzeyden oluşmaktadır. Bunlardan biri alt-yapı yani ekonomik temel, diğeri ise üst-yapı yani ideolojidir. Marx, alt-yapının üst-yapıyı belirlediğini belirtmektedir. Althusser’e göre üst-yapının görece bir özerkliği vardır ve ekonomi son kertede belirleyicidir ve tek yanlı değil karşılıklıdır. Althusser, ideolojiyi yanlış bilinç olarak değerlendirmemektedir. Ona göre ideoloji, devletin ideolojik aygıtları ve baskı aygıtları tarafından üretilmektedir. Hükümet, polis, ordu, mahkemeler ve hapishaneler gibi baskı aygıtları, öncelikle baskıyı kullanmakla birlikte ikinci olarak ideolojiyi; okul, kilise, aile, basın gibi ideolojik aygıtlar da öncelikle ideoloji olmak üzere ikincil

olarak baskıyı kullanmaktadır. DİA'lar egemen sınıfın ideolojisini yeniden üretmektedir (Althusser, 2010: 161- 173).

Neo-Marksist düşüncenin bir diğer düşünürü ise Gramsci'dir. Gramsci'ye göre devlet, egemen sınıfın egemenliğini gerçekleştirmesine hizmet etmektedir. Bunu da hem fiziksel güç hem de kültürel ve ideolojik aygıtlar kullanarak gerçekleştirmektedir. Bu noktada "hegemonya" kavramını geliştirmiştir (Yaylagül, 2008: 97). Ona göre hegemonya, egemen iktidarın, kendi yönetimi için hakimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu bütün pratik stratejilerdir. Gramsci'ye göre, hegemonya sürekli ve verili değildir, bunun için sürekli kazanılması gerekmektedir. Hâkim sınıflar, hegemonyayı ideoloji ile sağlamaktadırlar. Althusser ve Gramsci'nin görüşlerinden etkilenen eleştirel medya kuramcıları, egemen ideolojinin medyada üretildiğini ve yeniden üretildiğini savunmaktadırlar. Kapitalist toplumlar, çoğunluğun egemen ideolojiye rıza göstermesi ile kendini yeniden üretebilmektedir. Medya ise çoğunluğun egemen ideolojiye rıza göstermesinde işlevsel bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla egemen ideoloji haber medyası tarafından yeniden üretilmektedir. İdeolojiler, söylem aracılığıyla yayılmaktadır. İdeoloji, dil içerisinde anlamı harekete geçirmekte, dolayısıyla haberin söyleminde egemen ideoloji yer almaktadır. Böylece egemen ideolojilerle dolu olan haber söylemi egemen söylem olmaktadır. Egemen kesimlerin elinde bulunan ideolojik araçlardan biri de medyadır ve medyada egemen ideoloji yeniden üretilmektedir (Özer, 2001b: 113-115).

Kitle iletişim araçları üzerine yapılan çalışmalarda yapısalcı tartışmalar, toplumsal güç ve iktidarın nasıl kurulduğunu belirlemede önemlidir. İşaretin ideolojik karakteri üzerinde duran kuramcıların görüşleri 1980 sonrasında medya çalışmalarını etkilemiş, 1990'larda ise haber çözümlemesine taşınmıştır (İnal, 1996: 58). Medya içeriklerini egemen ideolojilerin topluma aktarıldığı ürünler olarak gören yapısalcı medya çalışmaları, programlar aracılığıyla izleyici ve okuyuculara sunulan içeriği ve onun ideolojisini incelemektedir (Yaylagül, 2008: 110).

Bir toplum olgusu olan dil, belirli kurallara dayanmaktadır. Bu kuralları dilin sözdizimi ve anlambilimi oluşturmaktadır. Bireyler, düşüncelerini başkalarına aktarırken bu kurallara uymak zorundadır. Dolayısıyla dil, bireylerin kararlarından bağımsızdır (Piaget, 1999: 71-72). Eleştirel dilbilimsel bakış açısını medya çalışmalarına taşıyan Wodak, Fairclough ve van Dijk, iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinin haber metinlerinde nasıl üretildiği üzerinde durmuşlardır (İnal, 1996: 73-74).

Wodak, söylemsel pratikler ve durumları, geleneksel çerçeveleri ve sosyal yapıları içeren özel eylem alanları arasında, bunların içine gömülmüş, diyalektik bir ilişki olarak görmektedir. Wodak'a göre durumsal, geleneksel ve sosyal düzenlemeler söylemi şekillendirmekte ve etkilemekte; aynı zamanda söylem, söylemsel olduğu kadar, söylemsel olmayan sosyal ve politik süreç ve olayları etkilemektedir. Diğer yandan söylemler, dilsel sosyal uygulamaları olarak, söylemsel ve söylemsel olmayan sosyal pratikler kurmakta, aynı zamanda bu pratikler tarafından kurulmaktadır (Wodak, 2004: 66). Fairclough ise söylemleri dünyanın temsil yolu olarak görmektedir: süreçler, ilişkiler ve yapıların maddi dünyası, düşünce dünyası, duygular, inançlar ve sosyal dünya. Fairclough, farklı söylemler arasındaki ilişki üzerinde durmaktadır. Ona göre farklı söylemler, dünyanın farklı görünümünü yansıtmakta ve iktidardaki insanların farklı ilişkileriyle, onların sosyal ve politik kimlikleri ve diğer insanlarla olan ilişkilerini bağdaştırmaktadır. Söylemler, yalnızca dünyayı yansıtmamakta, aynı zamanda, gerçek dünyadan farklı ve belirli bir yönde değişen dünyaya bağlı olan olası dünyayı sunan hayalleri de yansıtmaktadır. Farklı söylemler arasındaki ilişki, farklı insanlar arasındaki ilişkinin bir ögesidir. Bu öge; insanları birbirine tanıtabilmekte, onları yarıştırmakta ve birinin diğerine hükmetmesini sağlayabilmektedir (Fairclough; 2003: 124).

İsviçreli Dilbilimci Ferdinand de Saussure, yöntemsel tutum ve ilkeleriyle 20. yüzyılda dilbilim anlayışını değiştirmiştir. Saussure'e göre gerçekler, tözler, özdeler ya da somut görüntülerde değildir. Asıl gerçek soyut biçimlerde, örtük düzeneklerde ve yapılarda aranmalıdır. Saussure, dilbilimin asıl amacının her türlü sürecin, oluşumun arkasındaki dizgeyi, yapıyı bulmak olduğunu savunmaktadır. Dizge incelemelerine önem veren Saussure, gösteren ve gösterilenden oluşan dil dışı göstergeleri ve

bunların oluşturduğu diğer öğeleri hem yatay ekseninde birbirleri ile olan ilişkiler açısından hem de düşey ekseninde birbirlerinin yerini alabilmeleri açısından incelemiştir. Böylece Saussure, dilin iç gerçekliğini inceleyen çalışmalarıyla yapısalcılığın temelini oluşturmuştur (Vardar, 1976: 7- 9).

Saussure, dili eşzamanlı bir bakış açısıyla incelemektedir. Eşzamanlı bakış açısına göre dil, belli bir durum içinde değerlendirilmektedir. Eşzamanlı yaklaşım zamandaş iki öğeyi ele almaktadır. Ancak bu zamandaşlık, dildeki olgular bütünüyle sınırlıdır. Eşzamanlılık lehçeleri ve alt lehçeleri değerlendirmeye almamaktadır. Eşzamanlı bakış açısına göre bir şeyin doğruluk derecesini belirlemek için onun bireyin bilincinde ne derece yer ettiğine bakmak gerekmektedir. Dilbilim, yapının anlatım tarzına değil de anlatılana, gösterene değil de gösterilene dayandığı için artsüremlilik ve eşsüremlilik birbirinden farklıdır (Piaget, 1999: 75).

Yapısalcılara göre, anlamı metinde açık bir şekilde görmek kolay değildir. Bu nedenle yapısalcılar, ilk anda görünmeyen ve metnin içine gömülü derin yapıları inceler. Yapısalcılar, bir sistemin tek tek bütün birimlerinin kendi aralarındaki ilişkilerle anlam kazandığını düşünmektedirler. İmgeler, bağımsız değil ilişkisel bir anlama sahiptir (Eagleton, 2004: 123- 126). Yapısalcılıkta birey, toplumsal gerçekliğin edilgen bir ürünüdür. Birey, toplumsal gerçekliği üretmez; söylemlerin, söylemler arasındaki ilişkilerin ürünüdür. Yapısalcılara göre, yapının ürünleri değişmez, ancak bu değişmez yapılar arasındaki değişen ilişkiler farklı dil, düşünce sistemi ve toplum türlerine yol açar (Tekinalp ve Uzun, 2009: 146).

Yapısalcı yaklaşım, gerçek dünyadaki şeylerin ve olayların kendilerine ait tümleşik, tek ve içsel anlamlar içermediklerini belirtmektedir. Anlam, dil ve simgeleştirme aracılığıyla üretilen toplumsal bir pratiktir. Anlamın üretilmesi, olaylara farklı türden anlamların atfedilmesi demektir. Bir anlamın düzenli olarak üretilmesi ise bu anlama güvenilirlik, meşruluk ve sorgulanmaksızın kabullenirlik sağlamasına bağlıdır. Anlamlandırma iktidarı, toplumda yansız bir güç değildir. Anlamlandırma, çekişmeli ve çatışmalı konulara gerçek ve olumlu bir güç olarak katılmaktadır. (Hall, 2005: 89-92). Yapısal dilbilim ve bütün toplumsal pratikleri dil olarak analiz edebilme olanağı, işaretin incelenmesinden doğmuştur. Gösteren ve gösterilen arasındaki karşılıklı ilişkiyi ve bu iki öğe arasındaki karşıtlığın incelenmesi amaçlanmıştır. Saussure tarafından incelenen gösteren ve gösterilen arasındaki farklılık, gösterenlerin arasında anlam üretimine giren ilişkilerin incelenmesine olanak sağlamıştır. Gösteren ve gösterilen, başka gösterenlerle ilişkilerde belirginleşmektedir. Anlam ise farklılıkların sistematik olarak düzenlenmesiyle üretilmektedir (Coward ve Ellis, 1985: 12).

Toplumsal pratikler, ideolojiyi içselleştirerek yeniden üretmektedirler. Bu toplumsal pratiklerden biri de dildir. Olay ve nesnelere nasıl adlandırıldıkları, hangi sıfatlarla sunuldukları, bunlara atfedilen olumlu ya da olumsuz değerler dil dolayısıyla gerçekleşen ideolojik yansımalarıdır. Bu ideolojik belirlemeler ve etkilenimler, dil kullanımına yerleşerek doğallaşmakta ve ideoloji görünmez hale gelmektedir. (Akca, 2009: 83).

Saussure'un toplumsal anlamı gösterenin, gösteren ve gösterilen öğeleri arasındaki bir ilişki olarak tanımlamasının ardından Barthes, düz anlam ve yananam ayrımını getirmiştir. Barthes'in yaklaşımı "yorum" sorununu gündeme getirmiştir. Bu durum toplumsal olguların dil gibi çözümlenmesinin yerine, söylemin çözümlenmesini beraberinde getirmiştir. Söylemin bir süreç olarak analizi, dilin bir yapı olarak analizinin yerini almıştır (Sancar, 2008: 104- 105). Söylem, düşünsel üretim sürecine dayanmaktadır ve kültürel, ideolojik alanlar dışında ekonomik ve politik alanlarla da ilişkilidir. Dilsel bileşenlerin yanı sıra görsel, göstergesel, davranışsal vb. ifade biçimlerini de kapsayan söylem, eylemden bağımsız değildir; farklı bağlamlarda söylemsel ve eylemsel pratiklerle bütünleşmektedir (Çoban, 2003: 245). "Söylem" teriminde, metinlerde beliren dilsel biçimleri ve kendi özelliklerindeki değişimi belirleyen toplumsal ilişkilerle süreçleri çakışmaktadır. Toplumsaldaki bu çakışmanın bir yönünü de dil oluşturmaktadır. Bu dil ise ideolojinin maddi bir yönüdür ve ideoloji tarafından kuşatılmıştır. Bununla birlikte söylem, yapılar tarafından biçimlendirilmekte, aynı zamanda da yapıları biçimlendirerek yeniden üretmektedir. Bu yapılar, söylemsel/ideolojik bir doğaya sahiptir. Politik ve ekonomik yapılar, pazar ilişkileri, cinsiyet ilişkileri, devlet ve eğitim gibi toplumsal kurumlardaki

ilişkiler söyleme içkindir. Söylem, toplumsal dünyayı dolduran ilişkilerin, özne ve nesnelere yaratılmasında ve yeniden yaratılmasında etkin bir rol oynamaktadır (Fairclough, 2003: 158-162).

Hall (2005: 107-110) ideoloji ve dilin birbirine bağlantılı olduğunu, ancak iki terimin tıpatıp birbiriyle aynı olmadığını belirtmektedir. İdeolojik söylemler, var olan söylemler silsilesi içine, zaten konumlanmış olan öznelere katılmaktadırlar. Bu nedenle ideoloji, dil ve söylem aracılığıyla eklenmektedir. İdeolojik terimler ve ögeler, sınıflara kesin bir şekilde ait değildir. İdeolojik terimler ve ögeler zorunlu olarak sınıf konumlarından kaynaklanmamaktadır. Bir toplumsal grubun ya da bireyin ideolojik konumu, sınıf konumu ile tanımlanamamaktadır. Bu nedenle anlam üzerindeki mücadelenin nasıl yürütüldüğü önemlidir.

Söylemi hem konuşma hem de yazılı metin olarak gören söylem çözümlemecileri, söylemin anlamı nasıl belirlediği sorununun hem belirleme hem de değişme yanıyla ilgilenmişlerdir. Anlamın nasıl belirlendiği üzerinde duranlar, söylemin hangi toplumsal koşullar altında gerçekleştiğini araştırmışlardır. Söylem ve anlam arasındaki ilişki, söylemin anlamı taşıması, kurması ve değiştirmesinin yanı sıra anlamı sabitlemesi ya da kapatması olarak da incelenmiştir (Sancar, 2008: 111).

Eleştirel yaklaşıma göre; anlam, kendine özgü doğası gereği çok anlamlı ve bağlam bağımlıdır. Pek çok anlam arasından tercih edilen anlam mücadele içinde kısırlanmakta ve bu mücadele sırasında oluşmaktadır. Bu başatlık, yapıların içinde baştan verili değildir, temsili pratikler içinde sürekli mücadelenin sonucunda oluşmaktadır. Toplumsal yapıların ve ilişkilerin içinde verili olmayan anlamlar, belirli kültürel ve siyasal pratikler aracılığıyla, çeşitli toplumsal konumlara eklenmektedir. Toplumsal öznelere oluşturdukları ve yeniden oluşturdukları ölçüde toplumsal olarak işlev görmektedirler (Hall, 1997: 90-91).

Van Dijk (2005: 319-320), toplumda söylem denetimini güçlülerin gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Biçimsel, kamusal ya da basılı söylem tipleri açısından daha güçsüz olanlar ise genellikle alımlayan durumdadır. Van Dijk'e göre iktidar, yalnızca söylem içinde ya da söylem yoluyla görünmemektedir; ayrıca söylemin gerisindeki toplumsal güç de önemlidir. İktidarın dolaysız olarak uygulanması ve dışa vurulması, çeşitli söylem türleri, içerikleri ve üsluplarına farklı erişim derecelerine sahip olunmasıyla gerçekleşmektedir.

İnal (1996: 115)'a göre haber medyası, çoğulcuların iddia ettiği gibi özerk bir konuma sahip değildir, ayrıca egemen sınıf ve elitlerin de doğrudan sözcülüğünü yapmamaktadır. Medya, belli gerçeklik ve durum tanımlarını yeniden kuran bir araçtır ve günlük pratikler içinde profesyonel ideolojinin dolayımı ile görece bir özerkliğe sahiptir. Egemen ideolojik formasyon, değerler, düşünceler ve inançlarla ilgili bir dizi söylemden oluşmaktadır. Bu ifade ve inançlar, belli maddi aygıtlarda fark edilmektedirler ve maddi üretim yapılarıyla bağlantılıdır. Ayrıca, bu ifade ve inançlar, öznelere kendi toplumsal çevreleri ile olan ilişkilerini gerçeğin çarpıtılmasını garantileyecek şekilde yansıtmaktadırlar. Bu çarpık gerçek ise egemen toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. İdeoloji, ideal tipi değil, herhangi bir toplumda bulunan belirli egemen ideoloji birliğini belirtmektedir (Eagleton, 1985: 66).

İdeoloji, grup ya da sınıf bilincine gönderme yapmaktadır. Grubun üyelerinin çıkarlarının gerçekleştirildiği sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel pratiklerin temelini oluşturan grup ya da sınıf bilincidir. İdeolojinin kendisi ve ideolojik pratikleri harekete geçiren ise devlet, medya, eğitim, kilise gibi kurumların yanı sıra gayri resmi bir kurum olan ailedir. Klasik Marksist teori, ideolojilerin başat ideolojiler tarafından sıklıkla yeniden üretildiğini savunmaktadır. Van Dijk ise klasik Marksist teorisinin tersine başat grup ya da sınıfların kendi ideolojilerini gizleme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Böylece başat grubun ideolojisi çoğunluk tarafından genel ya da doğal değerler, normlar olarak kabul edilmekte; ideolojik yeniden üretim odayaşmaya dönüşmekte ve iktidar hegemonyayı gerçekleştirmektedir (van Dijk, 2005: 323). Toplumsal rıza, metinsel pratikler ve bu metinlerin okunma pratikleri dolayımı ile kurulmaktadır. Ayşe İnal (1996: 93), bu noktada haberi ve tüm medya metinlerini bir söylem olarak kavramanın önemini vurgulamaktadır. Bu söylem, toplumdaki

güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşların söylemleriyle örtüşmekte ve popüler kültürün dolayımını gerektirmektedir.

Sinemacı-Yapımcı Tartışması

2018 yılı aralık ayında film yapımcıları ve mısır içecek promosyonu yaparak bilet fiyatlarını yükselttikleri öne sürülen sinema salonu işletmecileri arasında bir anlaşmazlık yaşanmış ve olay medyaya “mısır krizi” olarak yansımıştır². Yapımcıların bilet fiyatlarında haklarının verilmediği gerekçesiyle sinema salon işletmecilerini boykot etmesiyle başlayan tartışmada, yapımcılar “hediye” adı altında uygulanan promosyonlu biletin yüksek ücretinin izleyiciyi sinemadan uzaklaştırdığını, izleyici başına beş Türk lirası kazandıklarını ancak bilet ücretindeki artışa rağmen kendi paylarının hiç artmadığını, promosyonlu bilet uygulaması nedeniyle izleyici sayısını takip etmekte zorlandıklarını ve kendi filmleri gösterimde iken promosyon yapabilmek için salon işletmecilerinin kendilerinden izin almadığını belirtmişlerdir. Bunun üzerine yapımcılar centilmenlik anlaşması yaparak filmlerinin gösterim tarihlerini erteleme kararı almışlardır³.

Yapımcıların tepkilerine karşılık sinema salonu işletmeleri ise sinema operatörünün belli kampanyalar yapabileceğini, bunların tüketicinin lehine olduğunu, bunun engellenmesinin tüketicinin zararına olacağı, hatta bilet fiyatlarının artacağı, kampanyadan yararlanma ya da tek bilet alma hakkının tamamen tüketiciye ait olduğu cevabını vermişlerdir⁴. Konuya ilişkin karşılıklı açıklamalar devam ederken Kültür Bakanlığı uzlaşma sağlaması beklenen yasa tasarısını görüşmeye başlamış ve yasa 18 Ocak 2019’da Meclis’te kabul edilmiştir. Yasa ile birlikte sinema filmleri öncesinde gösterilen reklamların süresinin en fazla on dakika olması, salon işletmelerinin bilet promosyonu yapabilmeleri için de yapımcılarla sözleşme imzalamaları gerekliliği getirilmiştir⁵.

Yöntem

Sinemacı-yapımcı tartışmalarının yaygın basında nasıl sunulduğunun konu alındığı bu çalışmada giriş bölümünde de belirtildiği gibi ulusal sol görüşü temsilen Cumhuriyet, İslamcı-Muhafazakâr görüşü temsilen Yeni Şafak gazeteleri çözümleme kapsamına alınmıştır. Tartışmaların başladığı Aralık 2018’den sonra konuya ilişkin her iki gazetede de yer alan haberler taranmış her iki gazetede de 27 Aralık-8 Ocak tarihleri arasında yayımlanmış 7’şer haber olduğu belirlenmiştir. Toplam haber sayısının az olmasından dolayı örneklem seçimine gidilmemiş, belirlenen tüm haberler çözümleme kapsamına alınmıştır. Elde edilen veriler Teun van Dijk’in söylem çözümlemesi modeli esas alınarak değerlendirilmiştir.

Teun A. van Dijk’in Söylem Çözümlemesi Modeli

Söylem çözümlemesi; söylemi, dil kullanımı ve iletişimin sosyo-kültürel boyutu, alımlama ve ürünlerin kavramsal yapısı gibi farklı bağlamlar içinde analiz eden disiplinler arası bir araştırma yöntemidir. Dilbilim, edebiyat, antropoloji, göstergebilim, sosyoloji, psikoloji ve iletişim gibi bilimlerle içi içe olan söylem çözümlemesi, 1960’ların sonunda gelişmeye başlamıştır (van Dijk, 1988a: 17).

Söylemin seviyesi; ses, sözcük, cümle yapıları ve anlamları gibi dilsel yapılar tarafından tanımlanmaktadır. Bu yolla cümlelerin sesbilimsel, biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlamsal tanımlarını yapmak mümkündür. Van Dijk, haberde dil kullanımının analizinin gazete ya da gazetecinin bakış

²<https://www.bolgegundem.com/sinemada-misir-krizi-nedir-film-yapimcileri-ve-isletmeciler-neden-anlasamiyor-684152h.htm> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

³ <https://www.haberturk.com/yapimci-misir-savasi-basladi-2271913> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

⁴<https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/7-maddede-sinema-sektorundeki-kriz-yapimcilar-ile-marsin-kavgasi,a8GVu2V6aUq65WzUZZHgIQ/lqSqR-2QXkeYH8MIZAT0xQ> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

⁵ <https://www.yenisafak.com/gundem/sinema-teklifi-yasalasti-3431787> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

açısını ortaya çıkarttığını belirtmektedir. Sözcüklerin sıralanışı, etken ya da edilgen eylem yapıları, olay taraflarının anlamlandırılmasında etkilidir. Örneğin “Polis göstericiyi öldürdü” cümlesinde polis, özne konumundadır. Etken cümle yapısıyla eylemi gerçekleştirene eş deyişle polise vurgu yapılmıştır. “Gösterici polis tarafından öldürüldü” cümlesinde ise gösterici öne çıkarılmakta, polise daha az vurgu yapılmaktadır (van Dijk; 1988b: 10-11).

Söylem çözümlemesinin temel amacı, açıkça ve sistematik olarak dilin birimlerini tanımlamaktır. Bu tanımlama metinsel ve içeriksel olmak üzere iki aşamada gerçekleşmektedir. Metinsel aşama, söylem yapılarının farklı seviyelerini tanımlamakta, içeriksel aşama ise tanımlanan bu yapıların bağlam içindeki özelliklerini incelemektedir (vanDijk, 1988a: 24-25). Van Dijk’ın söylem çözümlemesi modeli, makro ve mikro yapılardan oluşmaktadır. Makro yapılar ise tematik ve şematik çözümleme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Profesyonel rutinler, uygun personel, zaman ve baskıya yetiştirme gibi sınırlılıklar içinde her gün binlerce defa üretilen haber metinleri, bir şema tarafından organize edilmektedir. Bu şemada başlık ve haber girişinde özetleme yapılmaktadır. Metnin ana bölümünde ise ana olay, arka plan, bağlam, tarih, sözel tepki ya da yorum gibi şematik özellikler ortaya çıkmaktadır (vanDijk, 1988b: 14-15)

Haber metninin mikro yapısı ise sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimi ve retorik çözümmeden oluşmaktadır (Özer, 2001b: 123). Haber söyleminde cümle yapıları genellikle karmaşıktır. Basit cümleye ise çok az rastlanmaktadır. Pek çok cümle karmaşık, iç içe geçmiş ya da adlaşmıştır. Ayrıca sentaktik çözümlemede cümlelerin uzun ya da kısa, etken ya da edilgen oluşu da incelenmektedir. Haberin mikro yapısı içinde değerlendirilen diğer bir nokta ise bölgesel uyumdur. Burada art arda gelen cümle ya da cümleciklerin birbiri ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca van Dijk, haberde kullanılan sözcüklerin de özelde muhabirin genelde ise gazetenin ideolojisini yansıttığını belirtmektedir. Bununla birlikte haberin inandırıcılığını arttırmak için kullanılan fotoğraf, grafik, rakam ya da sayısal veri gibi retorik öğeler de mikro yapılar içinde değerlendirilmektedir (van Dijk, 1988a: 77-81).

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde van Dijk’ın modeli çerçevesinde haberlerin makro ve mikro yapı çözümlemeleri ayrı ayrı yapılmıştır.

Makro Yapı Analizi

Haber önermeleri makro yapılardan oluşmaktadır. Haber başlıkları, haber girişleri ve ana olay, haber kaynakları, olay taraflarının değerlendirilmesi, art alan ve bağlam bilgisi haberin makro yapılarını oluşturmaktadır.

Tematik Yapı İncelemesi

Tematik yapılar, haberin ana fikrini vermektedir. Bu yapılar enformasyon eksiltimi, kurgulama ve genelleştirme şeklinde sıralanabilecek üç aşamalı bir biçimde oluşturulabilmektedir. Tematik yapıda başlıklar, haber girişleri, spotlar, spot olmadığı durumlarda ise haberin ilk cümlesi ve fotoğraflar incelenmektedir (Doruk, 2013: 116).

Başlıklar

Başlıklar, olay ya da konuya dair anlamın tümünü kuran ve okurların zihinlerindeki bilgileri etkinleştiren böylece haber öykülerini okur açısından anlaşılır kılan öğelerdir. Bu nedenle başlıklar, metin ve bilişsel yapı için önemlidir. Van Dijk’a göre, “başlıklar ideoloji içerir çünkü olan bitene/olaylara veya konulara ilişkin öznel tanımlamalardır ve yorumlanma/alınlanma sürecinde taraflı olunmasını sağlayabilirler.” Başlıklar, metnin ana konusunu açıklamakta, haber girişine öncülük etmekte ve ikisi birlikte ana olayı özetlemektedir (vanDijk, 1988a: 53).

Cumhuriyet gazetesi aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi başlıklarda genel olarak ilk sözcüğün ilk harfini büyük, diğer sözcükleri ise küçük harflerle yazmaktadır:

- Sinemada salon krizi çözülemiyor (28 Aralık 2018)
- Tartışmada söz sırası yönetmenlerde (7 Ocak 2019)
- Turizm Bakanı Ersoy'dan sinemalardaki tartışmayla ilgili açıklama (8 Ocak 2019)

Cumhuriyet gazetesinin alt başlıklarda olay taraflarının konuya ilişkin açıklamalarından alıntı yaptığı görülmektedir.

- 'Şeffalık istiyoruz' (28 Aralık 2018)
- "Sorunun bu hafta çözüleceğine inanıyoruz" (7 Ocak 2019)

Başlıklarda alıntı yapmak, gazetenin bu görüşü desteklediğini ve öne çıkardığını göstermektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet gazetesi yapımcılar tarafında olan kişilerin görüşlerinden alıntı yapmaktadır. Bu da gazetenin yapımcıların konuya ilişkin görüşlerini ön plana çıkardığını göstermektedir.

Yeni Şafak gazetesi de Cumhuriyet'te olduğu gibi başlıklarda yalnızca ilk sözcüğe büyük harfle başlamakta, diğer sözcükleri küçük harfle yazmaktadır. Bu durum her iki gazetenin de başlıklarda ilk sözcüğün ilk harfi büyük yazılır kuralını benimsediğini göstermektedir.

- Sinemada büyük kriz: Yapımcılar sektörü protesto etmek için film tarihlerini erteledi (27 Aralık 2018)
- Sinema kimsenin tek elinde değil (6 Ocak 2019)

Yeni Şafak'ta Cumhuriyet'ten farklı olarak bazı alt başlıkların büyük puntolarla yazıldığı görülmektedir.

- DERTLERİ SİNEME KÜLTÜRÜ DEĞİL
- BOYKOT YERİNDE

Başlık puntolarının büyük harfle yazılması, başlıkta alıntı yapılması gibi gazetenin konuya ilişkin duruşunu göstermektedir. Yeni Şafak'ın, başlıkta büyük puntolarla yaptığı alıntılar yapımcıların olaya ilişkin açıklamalarından alınmıştır. Gazetenin yapımcıların görüşlerini büyük puntolarla öne çıkarması yapımcıların yanında bir duruş ortaya koyduğunu göstermektedir. Bununla birlikte alıntıların tırnak içine alınmaması ya da alıntının yapıldığı kişinin adının başlıkta verilmemesi de gazetenin o görüşü benimsediğini göstermektedir. Böylece alıntıda yer alan görüş, gazetenin görüşü haline gelmektedir. Yeni Şafak'ın da başlıktaki alıntılarda tırnak işareti kullanmaması yapımcıların tarafında bir duruş sergilediğini göstermektedir.

Haber Girişleri

Ana olayı özetleyen haber girişleri, anlamsal makro yapıları açıklamaktadır. Ana olayda ise bağlam çerçevesinde habere konu olan olaya ilişkin bilgi verilmektedir (van Dijk, 1988a: 53).

Cumhuriyet gazetesi, haber girişlerinde başlıklarla uyumlu olarak özetleme yapmaktadır:

- Bir süredir film yapımcıları ile sinema salonu işletmecileri arasında gelir dağılımı tartışması var. Yılmaz Erdoğan, yaşanan promosyon krizini değerlendirdi. (7 Ocak 2019)
- Kültür ve Turizm Bakanı Nuri Ersoy'dan sinema bileti tartışmalarıyla ilgili açıklama geldi. (9 Ocak 2019)

Yeni Şafak gazetesi de Cumhuriyet gibi haber girişlerinde özetleme yapmaktadır:

- Türkiye'de son günlerin en popüler konusu olup farklı fikirlerle sürekli olarak genişletilen 'sinema tartışması' günden güne büyüyor. Mars Group Direktörü Aslı Irmak Acar'ın verdiği bir röportajla başlayan ve Cem Yılmaz, Yılmaz Erdoğan, Şahan Gökbakar gibi isimlerin katılımıyla büyüyen tartışma, Areda ve Piri Medya ortaklığında gerçekleştirilen araştırmayla sonuca bağlandı. Vatandaşlara göre yapımcılar haklı: 'Patlamış mısır değil sinema filmi zevk verir!' (4 Ocak 2019)

- Türk sinemasının başı dağıtımıcılarla dertte. Kültür sanat gündemi son günlerde bilet fiyatlarında hakları verilmediği gerekçesiyle yapımcıların salon işletmecilerini boykot etmeleri ve filmlerini vizyondan çekmeleriyle meşgul. Bu gerginlik Türk sinemasında tekelleşme sorununu yeniden gündeme getirdi. Atilla Dorsay, Azize Tan, Semih Kaplanoğlu, Kerem Ayan, Suat Köçer ve Cenk Sezgin ile sinemadaki tekelleşmeyi değerlendirdik. (6 Ocak 2019)

Her iki gazetede de haber girişlerinin konuyu özetlediği, tartışmanın çıkış noktasını genel hatları ile verdiği, haber içeriğini doğrudan yansıttığı görülmektedir. Haber girişlerinde genelleştirme ya da anlam eksiltimi yapılmaması bu noktada gazetelerin objektif bir duruş sergilediklerini göstermektedir. Haber girişlerinde “sinema salonu işletmecileri” ve “yapımcılar” sözcükleriyle genelleştirme yapıldığı da görülmektedir. Yaşanan tartışmada olay taraflarından sinema salonu işletmecisi olarak adlandırılan taraf Mars Cinema Group işletmesidir. Yapımcılar tarafında tartışmalar ağırlıklı olarak Cem Yılmaz, Şahan Gökbağkar ve Yılmaz Erdoğan’ın açıklamaları üzerinden ilerlemiştir. Ancak haberlerde her iki tarafın da genelleştirilerek verildiği görülmektedir.

Fotoğraflar

Makro yapı içinde fotoğraflar, tematik yapının bir unsuru olarak ele alınmakta ve temayı oluşturmaktadır. İncelenen haberlerdeki fotoğraflara bakıldığında bir durum haberi olduklarından ağırlıklı olarak tarafların fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir. Haber ile ilgili görsel malzemelerin gazetelere göre dağılımına bakıldığında Cumhuriyet gazetesinde 28 Aralık’ta yapılan ilk haberde 1, ikinci haberde 3; 7 Ocak’ta yapılan iki haberde 1’er tane, 8 Ocak haberinde 1, 18 Ocak haberinde 4, 29 Ocak haberinde ise 6 fotoğraf olmak üzere toplam 14; Yeni Şafak’ta ise 27 Aralık’ta 2, 30 Aralık’ta 3, 31 Aralık’ta ve 4 Ocak’ta 1’er, 6 Ocak’ta 4, 7 Ocak’ta ise 2 fotoğraf olmak üzere toplam 13 fotoğraf kullanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi kullanılan fotoğraflar ağırlıklı olarak olay taraflarının fotoğraflarıdır. Bununla birlikte Cumhuriyet gazetesi 28 Aralık ve 8 Ocak’taki, Yeni Şafak ise 6 Ocak’taki haberlerinde haber temasına uygun olarak sinema salonu fotoğrafı kullanmıştır. Bu kullanım da fotoğrafların haber temasını destekler niteliğini göstermektedir.

Şematik Yapı İncelemesi

Şematik yapılar, durum ve yorum olarak iki kategoride incelenmektedir. Durumda ana olayın sunumu ve sonuçlar, ard alan ve bağlam bilgisi, yorumda ise haber kaynakları ve olay taraflarını değerlendirilmesi incelenmektedir (Özer, 2018: 166).

Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar

İncelenen her iki gazetede de haber girişlerinde ana olay “gelir dağılımı” tartışması olarak verilmektedir. Yapımcılar, bilet fiyatlarının yüksek olmasına rağmen haklarını alamadıkları gerekçesiyle sinemacıları protesto ederek filmlerinin vizyona giriş tarihlerini erteleme kararı almışlardır.

- Salon işletmecilerinin patlamış mısır ve içeceğin ücretini müşteriden alarak, biletin esas payını düşük tuttıkları iddiası promosyon krizinin kaynağı (Cumhuriyet, 7 Ocak 2019)
- Türkiye’nin en büyük sinema işletmecisi Mars Grubu sattığı biletin yanına mısır-meşrubat promosyonları ekleyerek yüksek seyircinin olduğu seanslarda zaman zaman bunu zorunlu kılıyor. Uzunca bir süredir film yapımcıları bu uygulamadan rahatsız olunca sinema krizi oluştu. (Yeni Şafak, 6 Ocak 2019)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi her iki gazetenin de boykotun sebebini vererek yapımcıların sinema işletmecilerini “boykot” etme kararını haklılaştırdığı görülmektedir. Dolayısıyla değerlendirmeye alınan haberlerde genel olarak şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Sinema işletmecileri promosyon adı altında kampanyalar yaparak bilet fiyatlarını yükseltmektedirler. Bu da izleyicinin sinemaya daha az gitmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte bilet fiyatları yükselse de yapımcıların

payı hiç değişmemektedir. Bu nedenle yapımcılar, sinema salonu işletmecilerini boykot etmekte haklıdırlar.

Ard Alan ve Bağlam Bilgisi

Haber metni şemalarında iki tür ard alan bilgisi bulunmaktadır. Bunlardan biri olayın nasıl bir ortam ya da mekânda geçtiğini geniş bir çerçevede anlatan bağlam bilgisidir. Diğeri ise tarihsel ard alandır ve olayın tarihsel arka planına ilişkin açıklamalardır.

Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin her ikisinde de sinemacılar ile yapımcılar arasında yaşanan tartışmanın nedenine ilişkin geniş açıklamalar verilmiştir.

- Yapımcılar ile Mars Cinema Group arasındaki ‘promosyonlu bilet uygulaması’ tartışması sürüyor. Haklarının verilmediğini, promosyonlarla bilet fiyatlarının sürekli yükseltildiğini savunan film yapımcılarının boykot kararı aldığı öne sürüldü. Konuyla ilgili ilk paylaşımlar Cem Yılmaz ve Şahan Gökbakar’dan geldi (28 Aralık 2018).
- 1 Ocak’ta vizyona girmesi beklenen “Organize İşler 2: Sazan Sarmalı” filminin vizyon tarihi ertelendi. BKM’nin salon işletmecileriyle müzakerelere devam ettiği söylenmişti. "Bilet" krizi diğer filmleri de vurdu ve yapımcıların salon işletmecileriyle anlaşamadığı ortaya çıktı. Özellikle Mars Grubu'nun bilet fiyatlarını promosyonlar ile yükselttiğini söyleyen yapımcılar 5 senedir bilet başına aldıkları 4,5-5 lira payın yükselmesini istiyor. Anlaşma sağlanmazsa 2019 ile birlikte vizyona girmesi beklenen Organize İşler 2: Sazan Sarmalı, Kara Komik Filmler, Recep İvedik 6 filmleri beyazperdeden çekilecek (Yeni Şafak, 27 Aralık)

Haberlerin tamamına bakıldığında da yaşanan süreçte tarafların yaptıkları açıklamalara yer verildiği, dolayısıyla konunun bağlamına ve tarihsel sürecine ilişkin okuyucuya yeterli bilgi verildiği görülmektedir. Başka bir deyişle, olayın başlangıcı ve meclise taşınmasına kadar olan süreçte yaşananlar olay taraflarının açıklamalarıyla birlikte verilmiştir. Bu da okuyucuya olayı başından sonuna takip etme olanağı sağlamaktadır.

Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri

Muhabirler her zaman doğrudan tanık oldukları olayları haberleştirmemektedirler. Kaynakların verdiği basın bültenleri, basın toplantıları bilgi-belge paylaşımı ve günümüzde sosyal medya paylaşımları haber yapım sürecini kolaylaştırmaktadır. Olay tarafları, haber anlatısı içinde sözlü aktiviteleri ile yer alan aktörlerdir. Haber metinlerini olay taraflarının hareketlerini, sosyo-kültürel uygulamalarını, organizasyonlarını, paylaştıkları inançlarını, ideolojilerini göz önüne alarak değerlendirmek mümkündür (van Dijk, 1988b: 19).

İncelenen haberlerde olayın tarafları sinemacılar cephesinde Mars Cinema Group Kurumsal İletişim Direktörü ve yapımcılar cephesinde ise öne çıkan isimler Cem Yılmaz, Şahan Gökbakar ve Yılmaz Erdoğan’dır. Haberlerin daha çok haber taraflarının açıklamaları üzerinden yazıldığı görülmektedir. Ancak bu noktada ağırlıklı olarak yapımcıların açıklamalarına yer verildiği de dikkat çekmektedir. Yalnızca Yeni Şafak’ın 31 Aralık tarihli haberinde Mars Cinema Group Kurumsal İletişim Direktörü’nün Cengiz Semercioğlu ile yaptığı röportajın fotoğraf olarak verildiği, dolayısıyla sinemacılar tarafının en geniş açıklamasına da burada yer verildiği görülmektedir. Haber başlıklarının değerlendirilmesinde de değinildiği gibi başlıklarda yapımcıların açıklamalarından alıntı yapılması, haberin devamında da doğrudan alıntılarla yapımcıların açıklamalarına geniş yer verilmesi her iki gazetenin de yapımcıların “boykot” kararını olumladığını göstermektedir. Başka bir deyişle, yapımcıların açıklamalarına geniş yer verilerek boykot haklı bir zemine oturtulmaktadır. Bu da her iki gazetenin olaya ilişkin bakış açısını ortaya koymaktadır.

Haberlerde birinci el kaynakların dışında kanıt niteliği taşıyan ikinci el kaynaklara da başvurulduğu görülmektedir. Örneğin Cumhuriyet’in 7 Ocak tarihli haberinde yönetmenlerin söz konusu tartışmayı düzenleyecek olan kanun teklifine ilişkin hazırladıkları metin kaynak olarak kullanılmıştır.

Mikro Yapı Analizi

Haber metninin mikro yapısında sentaktik çözümlenme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmesi yapılmakta; cümlelerin basit/karmaşık yapısına, etken/edilgen durumuna, sözcük seçimlerine, haber metinlerinde art arda gelen cümleler ile oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkilere, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, taraf ve tanık ifadelerine, fotoğraflara, tırnak içinde aktarılan görüşlere vb. unsurlara bakılmaktadır (Özer, 2001a: 83, 84).

Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümlemede cümlelerin basit, karmaşık ve uzun, kısa oluşları incelenmektedir. Ayrıca eylemlerin etken ya da edilgen oluşları üzerinde durulmaktadır (van Dijk, 1988a: 77).

- Yapımcılar, dağıtımcılar ve salon işletmeleri arasında süren gelir tartışması gitgide büyüyor (Cumhuriyet, 28 Aralık 2018).
- Yapımcılığını BKM'nin üstlendiği yeni Yılmaz Erdoğan filminin bugün vizyona girmesi gerekirken ertelendiği haberi birkaç gün önce duyulmuş, ardından meselenin yapımcılarla Türkiye'nin en yaygın salon zincirine sahip Mars Grup CGV arasındaki paylaşım anlaşmazlığından çıktığı anlaşılmıştı (Cumhuriyet, 28 Aralık 2018).
- Salon işletmecilerinin patlamış mısır ve içeceğin ücretini müşteriden alarak, biletin esas payını düşük tuttukları iddiası promosyon krizinin kaynağı (Cumhuriyet, 7 Ocak 2019).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Cumhuriyet gazetesi genel olarak birleşik yapı ve uzun cümleler ve basit zaman çekimli eylemler kullanmaktadır.

- 1 Ocak'ta vizyona girmesi beklenen "Organize İşler 2: Sazan Sarmalı" filminin vizyon tarihi ertelendi. BKM'nin salon işletmecileriyle müzakerelere devam ettiği söylenmişti (Yeni Şafak, 27 Aralık 2018).
- Yapımcı ve sinema işletmecileri arasındaki tartışmada geri adım atılmazken Mars Grup'un "yeni Cem Yılmaz'lar çıkarırız" ifadesi gündeme oturmuştu (Yeni Şafak, 7 Ocak)

Yeni Şafak gazetesi de Cumhuriyet'te olduğu gibi birleşik yapı ve uzun cümleler kurmuştur. Bununla birlikte dikkat çeken bir başka nokta gazetenin birleşik zamanlı eylem kullanımınıdır. Birleşik zamanlı eylem çekimleri, bilimsel metinlerde genel anlamı önermeler kurmayı sağlamaktadır. Gazetelerin bu eylem çekimini kullanmaları, söylemlerini resmileştirmekte ve metnin geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Bir başka deyişle birleşik zamanlı eylem kullanılarak habere dilsel kanıt getirilmiştir.

Her iki gazetede dikkat çeken bir başka nokta ise etken ve edilgen eylem çatılarının birlikte kullanılmış olmasıdır. İki çatının da birlikte kullanılması gazetelerin taraflı bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir. Etken eylem kullanılarak haberdeki olay meşrulaştırılmakta, edilgen eylem çatısı ile de özne geri çekilerek metnin gönderimsel yapısı örtükleştirilmektedir.

Sözcük Seçimleri

Sözcük seçimlerinin çözümlenmesi, sosyal aktörler hakkında toplumdaki yaygın inanç ve ideolojilerin ortaya konması açısından oldukça önemlidir. Seçilen sözcükler, habercinin sahip olduğu dünya görüşünü yansıtmaktadır. Sözcük seçimleri, haber söyleminin mikro yapıları içinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir ve okuyucunun zihninde olaylara ilişkin genel bir çerçeve oluşmasını sağlar (Özer, 2008: 417). Haberlerdeki sözcük seçimleri, gazetelerin olaya bakışını yansıtmaktadır. İncelenen haberlerde de gazetelerin sözcük seçimleri olaya ilişkin nasıl bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Cumhuriyet gazetesi, "kriz çözülemiyor", "...boykot başlayabilir", "bilet krizi", "gelir dağılımı tartışması", "promosyon krizi", "patlamış mısır krizi" gibi sözcüklerle durum tanımlı yapmıştır. Gazete bu sözcüklerle tartışmaların sebebinin uygulanan "promosyon" olduğunu vurgulayarak yapımcıların "boykot"unu meşrulaştırmaktadır.

Yeni Şafak da “Türk sinemasının başı dağıtımıcılarla dertte”, “sinemada tekelleşme”, “büyük kriz”, “bilet krizi”, “mısır-meşrubat promosyonu krizi büyüttü”, “Cem Yılmaz Mars gruba ayar verdi” gibi sözcük kullanımları ile yapımcıları haklılaştırmaktadır.

Sözcük seçimleri açısından vurgulanması gereken bir başka nokta ise her iki gazetenin de olay taraflarının açıklamalarına doğrudan ya da dolaylı olarak yer vermiş olmalarıdır. Bu da sözcük seçimlerinde olay taraflarının durum tanımlamalarına bağlı kalınmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda iki gazetenin de özellikle yapımcıların açıklamalarına geniş yer ayırdıklarını belirtmek gerekmektedir. Bu da gazetelerin tarafsızlığını zedelemekte, gazeteleri yapımcıların söylemlerini yeniden üretir konuma getirmektedir.

Bölgesel Uyum

Bölgesel uyumda haber metinlerini oluşturan cümleler nedensel, referansal ve işlevsel ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Nedensel ilişkide art arda gelen cümleler arasındaki nedensel bağlara, işlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin bir sonraki cümlede açıklanıp açıklanmadığına, referansal ilişkide ise bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasında bağ kurulup kurulmadığına bakılmaktadır (Özer, 2001a: 83-84).

İncelenen her iki gazetede de daha çok nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatı kurulduğu görülmektedir.

- Yapımcılar, dağıtımıcılar ve salon işletmeleri arasında süren gelir tartışması gitgide büyüyor. Durum çözülmezse yapımcıların salon boykotu başlayabilir (Cumhuriyet, 28 Aralık 2018).
- Yapımcılar ile Mars Cinema Group arasındaki ‘promosyonlu bilet uygulaması’ tartışması sürüyor. Haklarının verilmediğini, promosyonlarla bilet fiyatlarının sürekli yükseltildiğini savunan film yapımcılarının boykot kararı aldığı öne sürüldü (Cumhuriyet, 28 Aralık 2018).

Yukarıdaki ilk cümlede boykotun başlama nedeni olarak yapımcılar ve salon işletmecileri arasındaki tartışma gösterilmiş ve cümleler arasında nedensel bağ kurulmuştur. İkinci cümlede ise yapımcılar ve Mars Cinema Group arasında bir tartışma yaşandığı belirtilerek cümlenin devamında konunun açılımı yapılmıştır.

- Türkiye’nin en büyük sinema işletmecisi Mars Grubu sattığı biletin yanına mısır-meşrubat promosyonları ekleyerek yüksek seyircinin olduğu seanslarda zaman zaman bunu zorunlu kılıyor. Uzunca bir süredir film yapımcıları bu uygulamadan rahatsız olunca sinema krizi oluştu (Yeni Şafak, 30 Aralık 2018).
- 1 Ocak’ta vizyona girmesi beklenen “Organize İşler 2: Sazan Sarmalı” filminin vizyon tarihi ertelendi. Yapımcılığını BKM’nin üstlendiği, senaristliğini ve yönetmenliğini Yılmaz Erdoğan’ın yaptığı filmin ertelenme sebebinin, BKM’nin salon işletmecileriyle halen müzakerelere devam etmesi olduğu iddia edilmişti (Yeni Şafak, 27 Aralık 2018).

Yeni Şafak gazetesinden alınan örnekler bakıldığında ilk cümlede cümleler arasında nedensel ilişki kurulduğu görülmektedir. Sinema krizinin sebebinin, salon işletmecilerinin uyguladığı promosyon olduğu belirtilmektedir. İkinci cümlede de Organize İşler 2: Sazan Sarmalı filminin ertelendiği belirtilerek, devamında ertelenmenin açıklaması yapılmaktadır.

Haberin Retoriği

Retorik unsurlar, haberin amacına bağlı olarak iletişimin etkisini artırmaya yöneliktir. Mesajın daha etkili olması için kullanılan retorik unsurlar iknaya yöneliktir (van Dijk, 1988a: 82). Bu bağlamda haberde kullanılan fotoğraflar, ikna edici belgeler, alıntılar vb. haberin inandırıcılığını arttırmak için kullanılan unsurlardır.

İncelenen haberlerde her iki gazetenin de birbirine yakın sayıda fotoğraf kullandığı görülmüştür. Tematik unsurlar bölümünde de belirtildiği gibi kullanılan fotoğraflar daha çok olaya taraf olan ünlülerin fotoğraflarıdır. Yapımcıların açıklamaları ile birlikte verilen bu fotoğraflar yapılan

açıklamaları desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Bir başka deyişle haberin inandırıcılığını destekler niteliktedir.

Gazetelerde kullanılan retorik unsurlardan bir diğeri ise sayısal verilerdir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi dizilerin izlenme oranları, sinemalardaki kampanyalı bilet satış ortalamaları ve sinema salonlarında yıl boyunca toplam kaç kişinin film izlediği retorik unsur olarak kullanılmıştır.

- Bakanlık'ın AA'ya verdiği bilgiye göre, 350 milyon doların üzerindeki ihracat geliriyle ABD'den sonra ikinci sıraya yerleşen Türk dizileri, 500 milyonun üzerinde kişi tarafından izleniyor, bu da Türkiye için hem önemli bir döviz geliri hem de turizm için tanıtım imkânı sağlıyor (Cumhuriyet, 18 Ocak 2019).
- Tüketicilerin lehine olarak yapılan mısır ve menü kampanyasının toplam satıştaki oranı 2018 yılında 19,1'dir. Bu oran Şanlıurfa'da yüzde 54.43, Sakarya'da yüzde 50.92, Mardin'de yüzde 49.45, Diyarbakır'da yüzde 47.2, Osmaniye'de ise yüzde 46.09'dır. Görüldüğü üzere, bu kampanyalardan yarar sağlayan tüketici oranı gözetildiğinde, bu oran hiç de küçük değildir (Cumhuriyet, 28 Aralık 2018).
- Box Office Türkiye'den aldığımız verilere göre 2018'in son haftası baz alındığında bu yıl 70 milyon 409 bin 148 kişi Türkiye'deki sinema salonlarında film izledi. Yerli ve yabancı filmlerden bu yıl yaklaşık 896 milyon lira hasılat elde edilirken listenin ilk sırasında 6 milyon 311 bin 619 izleyici ve 82 milyon lira hasılatla "Müslüm" filmi yer aldı. Yerli film izleyici sayısı 43 milyona ulaşarak rekor kırdı. "Müslüm"ü yerli komedi filmleri takip ederken, "Avengers: Sonsuzluk Savaşı", en çok izlenen 10 film arasında tek yabancı yapım oldu...(Yeni Şafak, 6 Ocak 2019).

Her iki gazetenin haberlerde kullandığı retorik unsurlardan bir diğeri ise olay taraflarının ve konuya ilişkin Cumhurbaşkanı ile Kültür ve Turizm Bakanı'nın açıklamalarından yaptıkları alıntılardır.

- Bozdağ, Türk sinemasının geleceği açısından da önemli bir adım atıldığına işaret ederek, "Hem sektörün sorunları konuşuldu hem nasıl hareket edilmesiyle alakalı fikirler beyan edildi. Aslında sadece yasanın çıkması değil, Cumhurbaşkanımızın liderliği ve Kültür Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un sayesinde sektörün geleceğini konuştuk. Cumhurbaşkanının bu meseleyi ne kadar önemseydiğini daha iyi görmüş olduk. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle beraber birçok meselenin çok kısa sürede halledilmiş olduğunu gördük. Bunu birçok yapımçı arkadaş da beyan etti." ifadelerini kullandı (Cumhuriyet, 30 Ocak 2019).

Haberin inandırıcılığını arttırmak için kullanılan retorik unsurların her iki gazetede de kullanılmış olması haberde anlatılan olaya kanıt getirilmek istendiğini göstermektedir.

Çizelge 1. Makro ve Mikro Yapı Analizi

Makro Yapı Analizi			
	Gazeteler	Cumhuriyet	Yeni Şafak
Tematik Yapılar	Başlıklar ve Alt başlıklar	Başlıklar genel olarak ilk sözcüğün ilk harfi büyük şekilde yazılmış, alıntılara yer verilmiş	Başlıklar genel olarak ilk sözcüğün ilk harfi büyük şekilde yazılmış, alıntılara yer verilmiş
	Haber Girişleri	Başlıklarla uyumlu olarak özetleme yapılmış	Başlıklarla uyumlu olarak özetleme yapılmış
	Fotoğraflar	Toplam 14 fotoğraf kullanılmış	Toplam 13 fotoğraf kullanılmış
Şematik Yapılar	Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar	Boykotun sebebi verilerek boykot etme kararı haklılaştırılmaktadır.	Boykotun sebebi verilerek boykot etme kararı haklılaştırılmaktadır.

	Ard Alan ve Bağlam Bilgisi	Sinemacı ve Yapımcı tartışmasının nedenine geniş yer ayrılmakta	Sinemacı ve Yapımcı tartışmasının nedenine geniş yer ayrılmakta
	Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri	Haber metni haber taraflarının açıklamaları üzerinden kurgulanmıştır. Birinci ve ikinci el kaynaklara başvurulmuş	Haber metni haber taraflarının açıklamaları üzerinden kurgulanmıştır. Birinci ve ikinci el kaynaklara başvurulmuş
Mikro Yapı Analizi			
Sentaktik Çözümleme		Genel olarak birleşik yapı ve uzun cümleler ile basit zaman çekimli eylemler kullanılmaktadır. Etken ve edilgen eylem çatıları birlikte kullanılmış	Birleşik yapı cümleler ve birleşik yapı eylem çekimleri kullanılmıştır. Etken ve edilgen eylem çatıları birlikte kullanılmış
Sözcük Seçimleri		Ağırlıklı olarak “kriz çözülemiyor”, “...boykot başlayabilir”, “bilet krizi”, “gelir dağılımı tartışması”, “promosyon krizi”, “patlamış mısır krizi” gibi sözcükler kullanılmış	Ağırlıklı olarak “sinemada tekelleşme”, “büyük kriz”, “bilet krizi”, “mısır-meşrubat promosyonu krizi büyüttü” gibi sözcükler kullanılmış
Bölgesel Uyum		Nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatı kurulmuş	Nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatı kurulmuş
Haber Retoriği		Olay taraflarının fotoğrafları ve açıklamaları retorik unsurlar olarak kullanılmış	Olay taraflarının fotoğrafları ve açıklamaları retorik unsurlar olarak kullanılmış

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi her iki gazetede de benzer söylemsel pratikler kullanılarak konuya ilişkin bakış açısı ortaya konmuştur. Makro yapı analizinde başlıklar, haber girişleri ve ana olayda haber kaynaklarından yapılan alıntılara geniş yer verilerek her iki gazetede de “boykot” kararı meşrulaştırılmaktadır. Sentaktik yapı unsurlarına bakıldığında da cümle yapıları, sözcük seçimleri ve retorik unsurlarla sinemacı yapımcı tartışmasında yapımcılar tarafında bir duruş sergilendiği görülmektedir. Dolayısıyla her iki gazetede de hem makro hem de mikro yapılar, bütünsel olarak gazetelerin sinemacı yapımcı tartışmasındaki ideolojik duruşunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ

2018 yılının Aralık ayında film yapımcıları ve sinema salonu işletmecileri arasında çıkan tartışmada, sinema işletmecilerinin mısır-içecek promosyonu yaparak bilet fiyatlarını yükseltmelerine tepki gösteren film yapımcıları, filmlerinin gösterim tarihlerini ertelemişler ve yaşanan tartışma kamuoyunun gündemine gelmiştir. Bu bağlamda sinemacı-yapımcı tartışmalarının Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri örneğinde yaygın medyada nasıl sunulduğunun incelendiği bu çalışmada elde edilen veriler, van Dijk’ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Açıkça ve sistematik olarak dilin birimlerini tanımlayan söylem çözümlemesinde haberler makro ve mikro yapı özellikleri bağlamında değerlendirilmiştir. Haberin tematik ve şematik yapıları bağlamında

bakıldığında her iki gazetenin de yaşanan tartışmada yapımçıları destekleyen bir söylem geliştirdikleri görülmektedir.

Başlıklarda yapımçıların görüşleri büyük puntolarla yazılmış, tırnak içinde yapılan alıntılarla yapımçıların görüşleri başlığa taşınmıştır. Başlıklarda yapılan alıntılar ve sözcük seçimleri, yaşanan tartışmanın sinema salonu işletmecilerinin “promosyonlu bilet” uygulamasından kaynaklandığı vurgusunu yapmaktadır. Başlıklarda olduğu gibi haber girişlerinde de film yapımçılarının açıklamalarından alıntılar yapılmış, böylece yapısal olarak film yapımçılarının sözcük seçimleri benimsenmiştir. Bununla birlikte haber girişlerinde olay taraflarının “sinema salonu işletmecileri” ve “yapımçıları” olarak genelleştirilerek verildiği belirlenmiştir.

Ana olayın sunumuna bakıldığında ise film yapımçılarının açıklamalarına geniş yer ayrıldığı, böylece “boykot” kararının öne çıkarıldığı görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi ana olayın sunumunda da izleyicinin sinemaya daha az gitmesinin nedeni olarak “promosyon adı altında yapılan kampanyalarla bilet fiyatlarının yükseltilmesi gösterilmektedir”. Her iki gazetede de sözcük seçimleri, alıntılar, cümlelerin nedensel ve işlevsel göndermeleri ile boykotun nedeni öne çıkarılmakta ve böylece boykot kararı haklılaştırılmaktadır. Çalışmanın kuramsal temelinde de belirtildiği gibi haberin söylemi kaynak kişi ya da kurumların söyleminden ayrı düşünülemez. Bu noktadan bakıldığında gazeteler, yapımçıların açıklamalarına geniş yer vererek onların söylemlerini yeniden üretmişlerdir. Bununla birlikte gazetelerin yaşanan tartışmalara ilişkin kullandıkları “promosyon krizi”, “sinemada tekelleşme” vb. sözcükler ile retorik unsurların da yapımçıların “boykot” eylemini haklılaştırma yönünde olduğunu söylemek mümkündür. Başlık, haber girişleri, ana olayın sunumu, haber kaynaklarının değerlendirilmesi, retorik gibi tematik ve şematik unsurların kullanımına bütünsel olarak bakıldığında, gazetelerin açıkça belirtmeseler dahi yapımçıların haklılığını ön plana çıkarmaya çalıştıklarını söylemek mümkündür. Haberlerin mikro yapı özellikleri değerlendirildiğinde ise birleşik zamanlı eylem çekimleri ile söylemin resmileştirildiği ve habere dilsel kanıt getirilerek metnin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin arttırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Bununla birlikte etken ve edilgen eylem çatıları da birlikte kullanılarak haberdeki olay meşrulaştırılmış ve metnin gönderimsel yapısı örtükleştirilmiştir. Böylece gazetelerin taraflı bir yaklaşım sergilediklerini söylemek mümkündür.

Haberin söylemi gazetelerin ideolojik duruşunu ya da olaylar karşısındaki bakış açısını yansıtmaktadır. Genel olarak farklı ideolojik duruşa sahip gazetelerin olaylar karşısında da farklı söylemler geliştirmeleri beklenmektedir. Ancak bu çalışma göstermiştir ki siyasal olmayan bir konuda farklı ideolojik bakış açısına sahip olan gazetelerin benzer söylemler geliştirmeleri mümkündür. Biri ulusal sol, diğeri ise İslamcı-muhafazakâr sağ görüşe sahip iki gazete kültür-sanata ilişkin bir konuda aynı tarafta yer almış ve benzer söylemsel pratikleri kullanmışlardır. Bu noktadan hareketle, gazetelerin ideolojik duruşlarının siyasal ya da toplumsal olaylarda daha net bir biçimde ayrışabildiğini söylemek mümkündür. Başka bir deyişle, gazetelerin ideolojik duruşu siyasal, toplumsal vb. olaylarda haber söyleminde net bir biçimde kendini gösterirken, kültür-sanat haberlerinde farklı ideolojik duruşlara sahip olan gazeteler birbirlerine yakın söylemler geliştirebilmektedirler. Bu bağlamda farklı ideolojik duruşlara sahip olmanın her durum, olay karşısında farklı söylemsel pratikler geliştirileceği anlamına gelmediğini, kimi olaylar/durumlar karşısında benzer çizgide bakış açısı ortaya koyulabileceğini söylemek mümkündür.

Bu çalışma Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri örneğinde yapılmıştır, dolayısıyla bu iki gazete ile sınırlıdır. Bu nedenle de evrene genelleme niteliği bulunmamaktadır. Sinemacı-yapımcı tartışmasının farklı ideolojik duruşlara ve sahiplik yapılarına sahip gazetelerde nasıl yer aldığına ilişkin olarak farklı gazeteler üzerinden ve örnek gazete sayısı artırılarak da benzer çalışmalar yapmak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akca, Emel Baştürk, (2009). İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası, *Medyada Gerçekliğin İnşası*, (Ed. İsmet Parlak), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alemdar, Korkmaz ve Erdoğan, İrfan, (1994). *Popüler Kültür ve İletişim*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Althusser, Louis, (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Coward, Rosalind ve Ellis, John, (1985). *Dil ve Maddecilik*, (Çev. Esen Tarım), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çelik, Betül, Nur, (2005). *İdeolojinin Soykütüğü: Marx ve İdeoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Çoban, Barış, (2003). Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi, *Söylem ve İdeoloji*, (Ed. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan), İstanbul: Su Yayınları.
- Doruk, Özlem, (2016). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşluğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(1), s. 106-132.
- Eagleton, Terry, (1985). *Eleştiri ve İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eagleton, Terry, (2004). *Edebiyat Kuramı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fairlough, Norman, (2003). Dil ve İdeoloji, *Söylem ve İdeoloji*, (Ed. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan), İstanbul: Su Yayınları.
- Hall, Stuart, (1997). İdeoloji ve İletişim Kuramı, *Medya, Kültür, Siyaset*, (Der. Süleyman İrvan), Ankara: Ark Yayınları.
- Hall, Stuart, (2005). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü, *Medya, İktidar, İdeoloji*, (Der. ve Çev. Mehmet Küçük), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- İnal, Ayşe, (1995). Yazılı Basın Haberlerinde 'Yapısal' Yanlılık Sorunu", *Toplum ve Bilim*. 67, s. 114-134.
- İnal, Ayşe, (1996). *Haberi Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- McClellan, David, (2009). *İdeoloji*, (Çev. Barış Yıldırım), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özer, Ömer, (2001a). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*, Konya: Literatürk Yayınevi.
- Özer, Ömer, (2001b). Kazanılmış Hakkın Tersine Çevrilmesi: 1 Mayıs 1996 Olaylarının Türk Basınında Sunumu, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9, s. 109-136.
- Özer, Ömer (2008). İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme, *Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın*, (Der. Erdal Dağtaş), Ankara: Ütopya Yayınevi, s. 377-432.
- Özer, Ömer, (2018). *Gökyüzüne Çılgılık*, Konya: Literatürk Yayınevi.
- Piaget, Jean, (1999). *Yapısalcılık*, (Çev. Ayşe Şirin ve Okyayuz Yener), Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Sancar, Serpil, (2008). *İdeolojinin Serüveni*, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Saussure, Ferdinand, (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*, İstanbul: Multilingual.
- Tekinalp, Şermin ve Uzun, Ruhdan, (2009). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*, İstanbul: Beta.

Van Dijk, Teun, Adrianus, (1983). Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News, *Journal of Communication*, 33(2), s. 20-43.

Van Dijk, Teun Adrianus, (1988a). *News As Discourse*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Van Dijk, Teun Adrianus, (1988b). *News Analysis*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Van Dijk, Teun Adrianus, (2005). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, *Medya, İktidar, İdeoloji*, (Der. ve Çev. Mehmet Küçük), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Vardar, Berke, (1976). *Genel Dilbilim Dersleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yaylagül, Levent, (2008). *Kitle İletişim Kuramları*, Ankara: Dipnot Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://www.bolgegundem.com/sinemada-misir-krizi-nedir-film-yapimcilari-ve-isletmeciler-neden-anlasamiyor-684152h.htm> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

<https://www.haberturk.com/yapimci-misir-savasi-basladi-2271913> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

<https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/7-maddede-sinema-sektorundeki-kriz-yapimcilar-ile-marsin-kavgasi,a8GVu2V6aUq65WzUZZHgIQ/lqSqR-2QXkeYH8MIZAT0xQ> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

<https://www.yenisafak.com/gundem/sinema-teklifi-yasalasti-3431787> [Erişim tarihi: 02.09.2019]

Rekabet Kurumu Sinema Hizmetleri Sektör Raporu (2016), https://www.morogluarseven.com/wp-content/uploads/2019/01/Sinema-Sekt%C3%B6r-Raporu_06.04.2016.pdf [Erişim Tarihi: 02.09.2019]